

**Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського»**

Кафедра сімейної та спеціальної педагогіки і психології

ВЕЛИТЧЕНКО Л.К.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ В ІНТЕРАКТИВНИХ УМОВАХ
СУЧАСНОГО БУТТЯ»**

для аспірантів спеціальності 053 Психологія

Одеса 2021

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Протокол №1 від 27.08.2021 р.)

Рецензенти:

Фурман А.А. – доктор психологічних наук, доцент, декан соціально-гуманітарного факультету Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

Мазоха І.С. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної психології Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Велитченко Л.К.

Методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія особистості в інтерактивних умовах сучасного буття». Одеса: Університет Ушинського, 2021. 30 с.

Методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни «Психологія особистості в інтерактивних умовах сучасного буття» містять питання до практичних занять, самостійної роботи аспірантів; питання до самоперевірки, питання до іспиту, індивідуальні дослідницькі завдання.

Зміст

1. Концептуальний погляд на проблему особистості.....	4
2. Загальні настанови щодо навчального предмета	5
3. Питання до практичних занять.....	6
4. Індивідуальні дослідницькі завдання.....	13
5. Контрольні засоби перевірки результатів практичної та самостійної роботи.....	15
6. Критерії оцінювання.....	20
7. Рекомендовані джерела інформації	28

1. Концептуальний погляд на проблему особистості у навчальному предметі

Проблема особистості є однією з найскладніших у психології. Основне завдання даного навчального предмету полягає в тому, щоб дати найбільш загальні та систематизовані уявлення про психологію особистості, механізми її формування, рушійні сили її розвитку.

Матеріал навчального предмету передбачає використання довідкових текстів, наукових статей авторів, що стосуються різних аспектів психології особистості, а також спеціально відібраних психодіагностичних методик. Окремі теоретичні положення довідкових текстів або тексти загалом можуть бути використані викладачами та студентами у процесі лекції як основа обговорення, деталізації, конкретизації, формування самостійних узагальнень.

У першому розділі розглядаються загальнотеоретичні питання психології особистості (загальна характеристика поняття "особистість", теорії особистості, особистість у складі міжособистісних відносин, у складі групи).

У другому розділі приділено увагу структурі особистості. У ньому дано уявлення про структуру особистості вітчизняної та зарубіжної психології, а також елементи структури особистості, запропонованої Л.К. Велитченком (Я-концепція, особистісний сенс, мотив, мета, дія, об'єкт, результат, винагорода).

Третій розділ містить тексти щодо проблеми формування та розвитку особистості. Зауважимо, що формування є проявом зовнішніх впливів на людину, а розвиток є процесом вирішення людиною діалектичних протиріч протягом життєвого шляху. До цього розділу увійшли тексти, у яких розглядаються питання соціалізації, спілкування та виховання.

Четвертий розділ присвячений аналізу системних зв'язків категорії особистості з поняттями, що відтворюють її різнопланові характеристики (характер, мотивація досягнення у складі характеру, воля, темперамент,

здібності). Досить докладно представлений матеріал із проблеми акцентуації характеру.

У п'ятому розділі надано тексти статей Л.К. Велитченка, у яких сформулювало положення про особистість як інтегральну функціональну систему, показано типологію особистісних моделей поведінки, описано психологічні аспекти розвитку особистості. У ньому наголошується на суб'єктних ознаках особистості, наголошуються на особливості авторського бачення проблеми структури особистості, зміни особистості в контексті інтерактивних взаємовідносин, діяльності, подій життя.

Наступний розділ призначений як для конкретизації теоретичних положень з допомогою психодіагностичних методик, так і для формування у студентів цілісного ставлення до психологічну сутність особистості. З цією метою до цього розділу було включено скорочений варіант тесту ММРІ, тест Т.Лірі, індекс життєвого стилю (виявлення синтетичних типів особистості), опитувальник афіліації, методика визначення загальної та емоційної спрямованості особистості. Останні дві методики доповнюються методикою М. Рокіча «Ціннісні орієнтації».

Особлива увага приділяється динамічним аспектам особистості, які визначають її активність у житті та діяльності (методика діагностики мотивації успіху Т. Елерса), ставлення до навколишньої дійсності, особливості її поведінки, визначення механізмів психологічного захисту. Проблема акцентованих особистостей представлена тестом Г. Шмішека.

2. Загальні настанови щодо навчального предмету

Мета навчальної дисципліни: формування системи знань про теоретичну модель особистості, висвітлення системних зв'язків категорії особистості з поняттями, що відтворюють її різнопланові характеристики (характер, мотивація досягнення у складі характеру, воля, темперамент, здібності).

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Психологія особистості в інтерактивних умовах сучасного буття» є вивчення дисциплін «Філософія та етика наукових досліджень», «Актуальні проблеми психології».

Очікувані результати навчання: Унаслідок вивчення навчальної дисципліни аспіранти мають

знати:

особливості наукового пізнання особистості у психології;

- принципи підходу до аналізу особистості як предмету теоретичного дослідження;

- сучасні стратегії пізнання особистості;

уміти:

- розробляти теоретико-методологічну основу психологічного дослідження особистості;

- використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження особистості;

- застосовувати набуті знання при написанні дисертаційної роботи.

3. Питання до практичних занять

Тема 1. Особистість як продукт розвитку

Питання для обговорення

1. Дайте визначення поняттю «особистість».
2. Приведіть характеристику поглядів на проблему особистості.
3. Порівняйте психологічні підходи до проблеми особистості. Вкажіть на спільне і різне в них.
4. Визначте співвідношення понять особистості, активності, діяльності.
5. У чому суть вказівки на особистість як суб'єкт соціальних і міжособистісних відносин?

6. Визначите співвідношення понять «індивід», «індивідуальність», «особистість».

7. Яке значення має рівень розвитку групи для розвитку особистості?

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. У сучасній вітчизняній психології особистість – це: 1) свідомий самостійний суб'єкт, здатний критично мислити і ставити перед собою завдання (С. Л. Рубінштейн); 2) суб'єкт з стійкою системою відносин, соціальної перцепції і поведінки у сфері спілкування і діяльності (О.О.Бодальов, А. В. Петровський); 3) єдність індивідуального й соціального (Б. Р. Ананьєв, О. Г. Асмолов, В. С. Мерлін, К.К.Платонов); 4) продукт діяльності (О. Г. Ковальов, О.М.Леонт'єв); 5) фіксована структура ставлення людини до дійсності, інших людей і до самого себе, як певний набір конкретних дій і взаємодій (О. О. Леонт'єв, Л.І.Божович).
2. Людина є «біологічно недостатньою» істотою, оскільки вона погано оснащена інстинктами, «не завершена» і «не закріплена» в тваринно-біологічній організації, а тому позбавлена можливості вести чисто природне існування.
3. У внутрішньому світі (результат орієнтування, усвідомлення; переживання реальності усвідомлення) центральним є переживання реальності свого " Я " щодо осяжного і бажаного життєвого простору.

Тема 2. Особистість як продукт формування

Питання для обговорення

1. Дайте визначення поняттю «структура особистості».
  2. Приведіть приклади, що стосуються окремих підструктур особистості.
  3. У чому особливості Я-концепції людини?
- Що входить в зміст поняття «особистісний смисл»?

4. У якому зв'язку знаходяться поняття «особистісний смисл і мотив», «мотив і мета», «мета і дія», «дія і об'єкт», «об'єкт і результат», «результат і винагорода»?

5. Яке значення має винагорода для Я-концепції і розвитку особистості?

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. Складність суб'єкт-суб'єктних і суб'єкт-об'єктних взаємозв'язків, представлених у свідомості у вигляді образів подій, людей, об'єктів (Е. Tulving) і пов'язаних з ними семантичною системою, визначає зміст особистості.
2. Яке з наведених нижче суджень відноситься до парадигматики гуманістичної психології: а) самореалізація і самоактуалізація особистості при рішенні життєвих проблем; б) забезпечення гуманних стосунків у життєдіяльності особистості.
3. Рух суб'єктивної реальності – це, по суті справи, процес перспективної комунікації і регуляції діяльності на основі ретроспективної оцінки міжособистісних і діяльнісних взаємин.

Тема 3. Динамічна структура особистості

Питання для обговорення

1. Психодинамічні властивості індивіда.
2. Особливості прояву акцентуацій у поведінці.
3. Здібності у структурі особистості.
4. Сучасні підходи до психологічної характеристики темпераменту.
5. Характер та його структура.
6. Вплив темпераменту на поведінкові прояви характеру.

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. Поведінка людини в ситуації (соціальна взаємодія) вписується в такі характеристики, як соціальний статус (значимість, вплив, активність),

солідарність (досягнення спільної мети, забезпечення спільних зобов'язань), задоволеність міжособистісними контактами (К. Danziger).

2. Соціальна взаємодія включає три компоненти: вплив (соціальний статус, який асоціюється з соціальною значимістю), довіра (самопрезентація, саморозкриття), інтеграція (солідарність, обопільні зобов'язання).
3. Вчинки є засобом морального самовизначення і практичного здійснення відносин, що підтверджує ідеальне уявлення індивіда про себе.

Тема 4. Спрямованість особистості

Питання для обговорення

1. Які ознаки визначають зміст поняття «спрямованість особистості»?
2. Яким терміном позначається пізнавальна потреба? Розкрийте зміст поняття, що позначається цим терміном.
3. Яким терміном позначається усвідомлена спонука до вчинків? Розкрийте зміст поняття, що позначається цим терміном.
4. Яким терміном позначається система поглядів? Розкрийте зміст поняття, що позначається цим терміном.
5. Назвіть збірний термін для позначення актуалізованих мотиваційних утворень.
6. Яким терміном позначається свідоме рішення, що виконує функцію спонуки і планування поведінки або діяльності людини?
7. Яким терміном позначається образ бажаного?
8. Проаналізуйте зміст понять «соціальна установка» та «атитюд».
9. Визначте функції атитюдів.
10. Чим пояснюються процеси і умови, за допомогою яких відбуваються зміни атитюдів?
11. Що означає термін «щеплення атитюдів»?
12. Яким терміном позначається психічний стан, зв'язаний з неусвідомленою або недостатньо усвідомленою потребою?

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. При розбіжності результату і мети виникають емоційні стани, які спонукають до вербалізації причин неуспіху і способів досягнення прийнятного результату. Останні є потенційною програмою майбутніх міжособистісних взаємин.
2. Діяння характеризує соціально зрілу особистість і містить установку на зміну, перетворення, об'єктивування свого буття.
3. Суб'єкт не є особлива сутність, а така атрибутивна характеристика людини, яка відтворює ознаку її життєздатності і соціпридатності (В.М Маркін).

Тема 5. Концепція самовизначення Х.Плесснера

Питання для обговорення

1. Людина як ексцентрична істота, що постійно прагне виходу за рамки безпосереднього існування.
2. Момент самовідчуження та духовно-психічні трансформації в людині.
3. Людина як єдність біофізичних та духовних сторін.
4. Інтелектуально-моральне та емоційно-безпосереднє у поведінці людини.
5. Позитивістсько-феноменологічний опис деяких сторін існування людини.

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. Звернення до понять Я-концепції і особистісного сенсу забезпечує можливість уточнити загальну структуру діяльності як вираз справжнього «Я» індивіда (Л.І. Анциферова) і розглядати Я-концепцію як ланку, що опосередковує «первинні мотиваційні відносини» (В. К.Вілюнас).
2. «... особистість є, по-перше, атрибутивною характеристикою кожного людського суб'єкта, але не самим цим суб'єктом, а по-друге, такою психологічною характеристикою суб'єкта, яка регулює його відносини з об'єктивною дійсністю» (А. Б. Орлов).

3. Усвідомлення потреби і її перетворення на мотив опосередковується уявленням індивіда про себе як діяльного суб'єкта, який усвідомлює свої значущі атрибути (особистісні смисли).

Тема 6. Концепції соціалізації

Питання для обговорення

1. Розкрийте суть поняття «соціалізація».
2. У якому співвідношенні знаходяться поняття соціалізації і індивідуалізації?
3. Схарактеризуйте механізми соціалізації.
4. Що таке колективістське самовизначення?
5. У чому виявляється взаємодія особистості і суспільства?
6. Охарактеризуйте основні риси особистості в різні вікові періоди.
7. Поясніть сутність зв'язку понять «особистість» і «спілкування».
8. Поясніть значення процесу виховання у розвитку особистості.

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. ... людина є «біологічно недостатньою» істотою, оскільки вона погано оснащена інстинктами, «не завершена» і «не закріплена» у тваринно-біологічній організації, а тому позбавлена можливості вести суто природне існування.
2. Людина є дослідник, який постійно будує свій образ реальності за допомогою індивідуальної системи категоріальних шкал, – особистісних конструктів – і яка висуває, виходячи з цього образу, гіпотези про майбутні події.
3. Індивідуальність складається на основі взаємозв'язку особливостей людини як особистості і як суб'єкта діяльності, які обумовлені природними властивостями людини як індивіда.

Тема 7. Діалог і наратив як діалектичні конструкти у феноменології особистості

1. «Археології знання» як особлива дисципліна, яка ґрунтується на філології, психології, психіатрії.
2. Дискурсивні (мовні) практики як головний предмет аналізу.
3. Функціонування соціальних інститутів як детермінанта розумових передумов

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. Для С. Л. Рубінштейна сутність суб'єкта полягає в самоорганізації власного життя.
2. Соціальний суб'єкт забезпечує виконання соціумних завдань в рамках семіотики соціальних текстів) (А. В. Соловйов).
3. А.В. Брушлінський вважає, що суб'єктом є жива і діяльна людина, що володіє психікою як «інструментом» саморегуляції на основі єдності природного і соціального в ній.

Тема 8. Проблема моделювання особистості в практиці виховання та психологічного супроводу

Питання для обговорення

1. У чому проявляється взаємодія індивіда і суспільства?
2. Поясніть механізм впливу діяльності на розвиток особистості.
3. Проаналізуйте значення ставлення для життєдіяльності та розвитку особистості.
4. Які співвідношення існують між поняттями «міжособистісні стосунки» та «соціальні ролі»?
5. Проаналізуйте зміст понять «індивід», «особистість», «індивідуальність».
6. Розберіть зміст поняття «властивості індивідуальності».

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. Соціальна взаємодія включає три компоненти: вплив (соціальний статус, який асоціюється з соціальною значимістю), довіра (самопрезентація, саморозкриття), інтеграція (солідарність, обопільні зобов'язання).

2. В ексцентричних реакціях людини на середовище і зміни власного буття, за Плеснером, зливаються духовна і фізична сфери: фізичний автоматизм поєднується зі свідомою реакцією особистості.
3. Дії спрямовані на досягнення соціально значущих результатів, за допомогою яких індивід персоналізує себе в системі міжособистісних відносин, впливаючи на думки, почуття, прaxis інших людей.

4. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Реферат-презентація передбачає виклад матеріалу з запропонованої теми в обсязі 20 сторінок з обов'язковим висвітленням індивідуальної позиції автора щодо проблеми. Обов'язковими структурними компонентами реферату є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання), план, висновки, використана література.

1. Інтегральні прояви основних психологічних рис особистості в спілкуванні.
2. Вплив стереотипізації на виникнення психологічних бар'єрів в міжособистісних стосунках.
3. Психологічні особливості стандартних поведінкових реакцій.
4. Поведінкові кореляти розвитку самосвідомості.
5. Вплив явищ персоніфікації на розвиток особистості.
6. Розвиток соціальних установок в педагогічному спілкуванні.
7. Шкільний клас як універсальна система безпосереднього спілкування.
8. Вплив інтердиктивних форм спілкування на стосунки в системі «педагог – учні».
9. Вплив рівня престижності педагога на розвиток соціальних установок у підлітків та старшокласників.
10. Психологічні властивості педагога та їх вплив на вибіркоче відображення особистості учнів.
11. Шкільний клас як об'єкт педагогічного впливу.

12. Психологічна характеристика феномену оцінювання в групах старшокласників.
13. Вплив властивостей нервової системи на динаміку поведінки.
14. Психологічні особливості неформального спілкування.
15. Вплив індивідуально-психологічних особливостей на емоційну виразність обличчя.
16. Особистісні смисли як феномен розвитку особистості.
17. Психодіагностика елементів свідомості як відображення соціумного буття.
18. Психодіагностика вольових якостей як основи прояву суб'єктності індивіда.
19. Особливості усвідомлення та рефлексії феномену особистісного зростання у студентів педагогічного вузу.
20. Емоції в структурі індивідуального та соціумного буття.
21. Педагогічна взаємодія, її особливості та їх діагностика.
22. Діагностика впливу на психологічний стан учасників соціальної взаємодії
23. Феноменологія соціальної взаємодії в навчальному процесі.
24. Вербальні та невербальні засоби впливу в педагогічному спілкуванні.
25. Психологічні особливості очікувань студентів педвузу в ситуаціях соціальної взаємодії.
26. Психологічні особливості оцінювальних процесів в ситуації вибору.
27. Психологічні характеристики стану задоволення буттям у підлітків та старшокласників.
28. Особистість як інструмент суб'єктності.
29. Соціальні конструкти "Я в світі" та "Світ в мені".
30. Самовідображення та самовідчуття як елементи Я-концепції.
31. Діяльність як інструмент суб'єктності.
32. Соціальні та соціально-психологічні джерела позитивних емоцій.
33. Самосвідомість як об'єкт психодіагностики.
34. Психодіагностика самовідношення у підлітків.
35. Застосування методики накерованої проекції у вивченні самовідношення.
36. Психологічні особливості локусу контролю в різні періоди шкільного

дитинства.

37.Можливості використання тесту М.Люшера в психодіагностиці особистісних властивостей молодших школярів

5. Контрольні питання перевірки результатів практичної та самостійної роботи

Питання для самоконтролю

1. Схарактеризуйте основний зміст поняття «особистість».
2. Які аспекти проблеми особистості традиційно виділяються у суспільних науках?
3. Які проблеми особистості знаходяться в центрі уваги представників біогенетичної орієнтації?
4. Які проблеми особистості знаходяться в центрі уваги представників соціогенетичної орієнтації?
5. Які проблеми особистості знаходяться в центрі уваги представників персоногенетичної орієнтації?
6. 6. Визначте особливості розгляду особистості у: а) теорії конвенгенції; б) культурно-історичній теорії; в) системно- діяльнісному підході.
7. Які фази становлення як особистості проходить індивід у відносно стабільній соціальній спільноті?
8. 8. Визначте загальні вікові особливості розвитку особистості.
9. З'ясуйте зміст поняття «конституція людини». Проаналізуйте співвідношення понять «конституція людини» та «особистість».
- 10.Що означає термін «модальна особистість»?
- 11.Що означає термін «маргінальна особистість»?
- 12.У чому проявляється взаємодія індивіда і суспільства?
- 13.Поясніть механізм впливу діяльності на розвиток особистості.
- 14.Проаналізуйте значення ставлення для життєдіяльності та розвитку особистості.

15. Які співвідношення існують між поняттями «міжособистісні стосунки» та «соціальні ролі»?
16. Проаналізуйте зміст понять «індивід», «особистість», «індивідуальність».
17. Розберіть зміст поняття «властивості індивідуальності».
18. Проаналізуйте бачення проблеми особистості у психобіологічних теоріях. Як слід розуміти вираз «біологічні чинники впливають на психічні процеси»?
19. Проаналізуйте бачення проблеми особистості у біосоціальних теоріях. Як слід розуміти вираз «біологічне і соціальне співіснують»?
20. Проаналізуйте бачення проблеми особистості у психосоціальних теоріях. Як слід розуміти вираз «психічне первинне, соціальне вторинне»?
21. Проаналізуйте бачення проблеми особистості у психостатистичних теоріях. Як слід розуміти вираз «особистість є сукупність автономних психологічних характеристик»?
22. Які ознаки визначають зміст поняття «спрямованість особистості»?
23. Яким терміном позначається пізнавальна потреба? Розкрийте зміст поняття, що позначається цим терміном.
24. Яким терміном позначається усвідомлена спонука до вчинків? Розкрийте зміст поняття, що позначається цим терміном.
25. Яким терміном позначається система поглядів? Розкрийте зміст поняття, що позначається цим терміном.
26. Назвіть збірний термін для позначення актуалізованих мотиваційних утворень.
27. Яким терміном позначається свідоме рішення, що виконує функцію спонуки і планування поведінки або діяльності людини?
28. Яким терміном позначається образ бажаного?
29. Проаналізуйте зміст понять «соціальна установка» та «атитюд».
30. Визначте функції атитюдів.
31. Чим пояснюються процеси і умови, за допомогою яких відбуваються зміни атитюдів?
32. Що означає термін «щеплення атитюдів»?

33. Яким терміном позначається психічний стан, зв'язаний з неусвідомленою або недостатньо усвідомленою потребою? індивідуальності?
34. Схарактеризуйте погляд О.М.Леонтьєв на проблему самосвідомості.
35. Чи є тотожними поняття самосвідомості і Я-концепції?
36. Які компоненти виділяють у самосвідомості?
37. У чому проявляється зв'язок понять самосвідомості і особистості?
38. Наведіть погляди Л.С.Виготського на розвиток самосвідомості. 7. Розкрийте зміст поняття «самопізнання».
39. Розкрийте зміст поняття «самооцінка».
40. Проаналізуйте будову і функції самооцінки.
41. Розкрийте зміст поняття «саморегуляція».
42. Що означають поняття «образ «Я», «Я-концепція»?
43. Назвіть і опишіть рівні Я-концепції.
44. Що є найважливішою функцією Я-концепції?
45. Схарактеризуйте погляди на Я-концепцію У.Джемса, Дж. Г. Міда, Е.Еріксона.
46. Схарактеризуйте поняття «дзеркальне Я» у концепції самості Дж. Г. Міда, теорії розвитку особистості Ч. Кулі і у сучасній психології.
47. Розкрийте зміст поняття «узагальнений інший» і його роль у формуванні самосвідомості.
48. Яким терміном позначається прагнення людини до досягнення певного рівня?
49. Що лежить в основі рівня домагань особистості?
50. Проаналізуйте роль дитячих домагань у процесі соціального розвитку дитини.
51. Розгляньте співвідношення понять загальний та окремий рівень домагань.
52. Розберіть співвідношення понять «мотив досягнення» та «рівень домагань».
53. Яким терміном позначається переживання стану невиправданих очікувань, неуспіху?
54. Яким терміном позначається ігнорування факту неуспіху? Схарактеризуйте цей стан.
55. Наведіть характеристику форм поведінки афективних дітей.

56. Яким терміном позначається регулятивна система захисту свідомості від негативних переживань і усунення психологічного дискомфорту?
57. Назвіть та схарактеризуйте механізми психологічного захисту.
58. Проаналізуйте співвідношення понять «психологічний захист» та «внутрішньо особистісний конфлікт».
59. Проаналізуйте основні положення теорії когнітивного дисонансу.
60. Схарактеризуйте основні значення терміну «рольовий конфлікт».

Питання до іспиту

1. Особистість як система рис.
2. Особистість як активний діяч.
3. Особистість як продукт розвитку.
4. Особистість як біосоціальна істота.
5. Особистість як учасник суспільних відносин.
6. Міжособистісні взаємовідносини як виконання соціальних ролей.
7. Теорії особистості української психології.
8. Зарубіжні теорії особистості.
9. Структура особистості психології.
10. Динамічна структура особистості.
11. Загальна характеристика активності особистості.
12. Активність особистості в психоаналізі та гуманістичній психології.
13. Спрямованість особистості.
14. Соціальна установка як готовність діяти.
15. Самосвідомість особистості.
16. Саморегуляція як управління своєю поведінкою.
17. Рівень домагань як прагнення до досягнення.
18. Психологічний захист.
19. Соціалізація.
20. Особистість та спілкування.

21. Особистість та виховання.
22. Мотивація досягнення у структурі особистості.
23. Розвиток особистості.
24. Особистість як «інструмент» суб'єкта.
25. Особистість, діяльність та події життя.
26. Особистість як атрибутивна категорія.
27. Мовна феноменологія інтерсуб'єктного буття індивіда.
28. Конструкт «людина діалогічна».
29. Конструкт «людина, що оповідає».
30. Проблема психологічного (психолого-педагогічного) супроводу.
31. Моделювання особистості на практиці психологічного супроводу.
32. Структурні елементи опозитної моделі особистості.
33. Явлення соціалізації, інтеграції та ідентифікації у суб'єкт-суб'єктних відносинах.
34. Мульти-діалогічні аспекти особистості в інтерактивних стосунках.
35. Паттерни поведінки як об'єктивна раціональність інтерактивних обставин.
36. Внутрішні діалоги як комунікативне явище.
37. Побудова особистістю власного вербального простору у комунікації.
38. Формування особистості майбутнього спеціаліста у контекстуальному просторі професійного діалогу.
39. Системний механізм змін у особистості інтерактивних відносинах соціумного буття.
40. Діалектична єдність суб'єктивного та об'єктивного як основа інтерактивних взаємовідносин особистості.

6. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Практичні завдання / семінар	0	Відповідь невірна/здобувач не бере участі у вирішенні практичного завдання/семінарі
	1	Здобувач бере участь у практичному занятті, однак активність є нестабільною. Відповіді на запитання загалом неправильні/ з суттєвими помилками, однак висловлюються власні міркування, наводяться приклади.
	2	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, не висловлює власних міркувань, не робить ґрунтовних висновків. Пасивна участь у практичному занятті. Виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у семінарі недостатньо використовує інформаційно-методичні матеріали.
	3	Здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях наявні помилки, висловлюються власні міркування та висновки. Фрагментарна активність у практичному занятті. Виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у семінарі використовує інформаційно-методичні матеріали, хоча може допускати помилки.
	4	Здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях допускаються окремі неточності, висловлюються власні міркування, формулюються висновки. Стабільна висока активність в практичному занятті. Виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у семінарі використовує інформаційно-методичні матеріали.
	5	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань, висловлює власні міркування, робить ґрунтовні висновки. Стабільна висока активність в практичному занятті. Виконуючи практичні завдання/приймаючи участь у семінарі самостійно використовує інформаційно-методичні матеріали та не допускає помилок у їх виконанні.
Самостійна робота	0	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1-2	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	3-4	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до

		методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	5	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Контрольна робота (в тестовій формі – за кожним питанням)	0	Відповідь невірна, не співпадає з правильним варіантом відповіді тесту
	1	Відповідь вірна, співпадає з правильним варіантом відповіді тесту
	30	Максимальна кількість балів, яка обчислюється як сума балів за кожним питанням тесту
Індивідуальне науково-дослідне завдання (тези та доповідь з комп'ютерною презентацією)	тези	
	0	завдання не виконано/тези написано не за результатами розрахункового завдання/ представлений текст не є за формою тезами (підміняється рефератом, доповіддю)
	1-2	тези не відповідають необхідному обсягу, змістовні зв'язки тексту тез з цитованими науковими джерелами відсутні, внутрішня логіка відсутня, власна позиція за визначеною проблематикою не позначена
	3-4	тези не відповідають необхідному обсягу, змістовні зв'язки тексту тез з цитованими науковими текстами відсутні, внутрішня логіка порушена (текст є апікацією власних думок та «цитат» наукових текстів). Власна позиція за визначеною проблематикою на побутовому рівні без аргументації
	5-6	тези відповідають необхідному обсягу, власна позиція здобувача формально підкріплена посиланнями на наукову літературу за відсутності змістовних зв'язків з цитованими науковими текстами. Проблема розкрита при формальному використанні фахових термінів. Власна думка не достатньо аргументована практичними фактами.
	7-8	тези відповідають необхідному обсягу, власна позиція викладена. Проблема розкрита з використанням основних термінів і понять у контексті відповіді (теоретичні зв'язки й обґрунтування не присутні або явно не простежуються). Наведено аргументацію своєї думки з опорою на факти. Проте наукове обґрунтування виконано схематично, позиція здобувача і наукові тексти формально узгоджені, при цьому внутрішня логіка тексту розмита
	9-10	тези відповідає необхідному обсягу, власна позиція викладена аргументовано. Проблема розкрита на теоретичному рівні, з обґрунтуваннями, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Власна думка аргументована практичними фактами. Робота логічна, послідовна, композиційно чітка
доповідь з комп'ютерною презентацією		

0	не зараховуються презентації, які є плагіатом або передруком з мережі Інтернету; проблема не розкрита або дана інформація не в контексті розрахункового завдання; завдання не виконано
1-2	презентація не відповідає необхідному обсягу, багато її частин не має відношення до теми дослідження. Відсутній план для створення повної і добре оформленої презентації. Зміст роботи не відповідає плану, інформація не точна або пропущена, відсутні висновки та узагальнення і внутрішня логічна послідовність. Оформлення має суттєві недоліки. Доповідь не відображає зміст роботи, більшість відповідей на запитання некоректні, неточні або неправильні, здобувач не володіє предметом дослідження.
3-4	презентація не відповідає необхідному обсягу, не містить вступу і висновків. Побудова презентації не дає чіткого уявлення про тему дослідження. Презентація погано організована, без творчих знахідок, багато необхідних елементів пропущені. В презентації не визначені ключові положення, інформація не точна, на більшість запитань не можливо знайти відповідь. Здобувачем вищої освіти представлено власну позицію за даною проблематикою на побутовому рівні без аргументації, висновки є нелогічними і необґрунтованими. Відповіді на запитання фрагментарні, або відсутні
5-6	презентація відповідає необхідному обсягу, тема роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістовного характеру, певний матеріал викладено некоректно, наявні ознаки компіляції, відсутні узагальнення, авторські висновки. Поручена логіка представленого матеріалу. Презентація організована без творчих знахідок. Є зауваження щодо оформлення тексту пропозицій та презентації. Деякі висновки є нелогічними і необґрунтованими. Наочні матеріали не відображають зміст передбачуваного дослідження. Відповіді на запитання фрагментарні, не точні.
7-8	презентація відповідає необхідному обсягу, тема розкрита з використанням сучасного аналітичного і методологічного інструментарію. Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти. Проте наукове обґрунтування виконано схематично, позиція здобувача і наукові/навчальні тексти формально узгоджені, зустрічається порушення логіки викладу. Аналіз літературних джерел зроблений поверхнево, інколи відсутні узагальнення, наукова полеміка, авторські висновки, посилання на першоджерела. Відповіді на питання в основному правильні, здобувач добре знає предмет роботи.
9-10	презентація відповідає необхідному обсягу, тема розкрита, всі частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження, але має в основі декілька ключових положень, які не повністю розкривають тему дослідження, мають місце окремі недоліки не принципового характеру. Здобувач вищої освіти демонструє вміння використовувати у дослідженні сучасний аналітичний і методологічний інструментарій, працювати з літературними джерелами, в логічній послідовності проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань, формулювати висновки за темою дослідження. Дослідження

		містить достатній і різноманітний масив опрацьованих інформаційних джерел, критичний огляд наукової і навчальної літератури, узагальнення і висновки, які дозволяють чітко визначити авторську позицію. Доповідь логічна, повна, стисла, проілюстрована бездоганно оформленими наочними матеріалами. Відповіді на запитання правильні, стислі, аргументовані
Круглий стіл (загальна оцінка визначається сумою балів за кожним критерієм)	0-1	активність у дискусії
	0-1	відповідність змісту коментарів/виступів заявленій темі
	0-1	ступінь розкриття теми круглого столу/предмету обговорюваного дослідження
	0-1	наявність в коментарях узагальнень альтернативних підходів в межах досліджуваної проблеми
	0-1	наявність обґрунтованої власної позиції з обговорюваної проблеми
	0-1	якість та змістовна цінність інтерпретації результатів дослідження, що обговорюється
	0-1	ступінь зацікавлення, що викликали коментарі та виступи у інших учасників круглого столу
	0-1	якість мовного оформлення та володіння стилем наукового викладу інформації, коректність та виваженість коментарів
	0-1	уміння коректно, точно відповідати на запитання
	0-1	дотримання таймінгу виступу

Критерії оцінювання підсумкового контролю (залік)

Навчальна дисципліна «Психологія особистості в інтерактивних умовах сучасного буття» за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі заліку. Максимальна кількість – 100 балів (бали підсумовуються за всі види завдань протягом семестру).

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 А)	Здобувач на високому рівні володіє методиками систематизації та обробки наявної інформації, отриманих даних, складання прогнозу розвитку ситуації на підставі отриманих результатів; вміє креативно мислити, критично оцінювати та аналізувати результати наукових досліджень, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх технологій у розв'язанні поставлених професійних завдань. На високому рівні здатен аналізувати процеси, що відбуваються у сучасному соціумі, визначати актуальні проблеми та на основі отриманих результатів самостійно вирішувати прикладні проблеми у сфері професійної діяльності з урахуванням досвіду світових практик; визначати індивідуально-психологічні особливості особистості, враховувати індивідуальну

	<p>специфіку її організації в різних видах діяльності, пізнання й спілкування; має міцні знання та дослідницькі навички з психології для методологічного обґрунтування та створення методів, процедур і методик психологічного дослідження інноваційного спрямування; на високому рівні вміє використовувати інформаційно-комунікаційні технології, сучасні методи дослідження, новітні наукові розробки в процесі самостійної науково-дослідної діяльності у відповідній професійній області психології та на перетині міжпредметних галузей знань; володіє практикою викладання фахових дисциплін, проведення навчальних занять різного типу, налагодження комунікації та вирішення проблемних ситуацій під час проведення занять, толерантності, академічної доброчесності та високої академічної культури. Здобувач ґрунтовно знає особливості наукового пізнання особистості у психології; принципи підходу до аналізу особистості як предмету теоретичного дослідження; сучасні стратегії пізнання особистості. Уміє розробляти теоретико-методологічну основу психологічного дослідження особистості; використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження особистості; застосовувати набуті знання при написанні дисертаційної роботи.</p>
<p>Добре (82-89 В)</p>	<p>Здобувач на достатньому рівні володіє методиками систематизації та обробки наявної інформації, отриманих даних, складання прогнозу розвитку ситуації на підставі отриманих результатів; вміє креативно мислити, критично оцінювати та аналізувати результати наукових досліджень, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх технологій у розв'язанні поставлених професійних завдань. На достатньому рівні здатен аналізувати процеси, що відбуваються у сучасному соціумі, визначати актуальні проблеми та на основі отриманих результатів самостійно вирішувати прикладні проблеми у сфері професійної діяльності з урахуванням досвіду світових практик; визначати індивідуально-психологічні особливості особистості, враховувати індивідуальну специфіку її організації в різних видах діяльності, пізнання й спілкування; має міцні знання та дослідницькі навички з психології для методологічного обґрунтування та створення методів, процедур і методик</p>

	<p>психологічного дослідження інноваційного спрямування; на високому рівні вміє використовувати інформаційно-комунікаційні технології, сучасні методи дослідження, новітні наукові розробки в процесі самостійної науково-дослідної діяльності у відповідній професійній області психології та на перетині міжпредметних галузей знань; володіє практикою викладання фахових дисциплін, проведення навчальних занять різного типу, налагодження комунікації та вирішення проблемних ситуацій під час проведення занять, толерантності, академічної доброчесності та високої академічної культури. Здобувач знає особливості наукового пізнання особистості у психології; принципи підходу до аналізу особистості як предмету теоретичного дослідження; сучасні стратегії пізнання особистості. Уміє на достатньому рівні розробляти теоретико-методологічну основу психологічного дослідження особистості; використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження особистості; застосовувати набуті знання при написанні дисертаційної роботи.</p>
<p>Добре (74-81 С)</p>	<p>Здобувач на середньому рівні володіє методиками систематизації та обробки наявної інформації, отриманих даних, складання прогнозу розвитку ситуації на підставі отриманих результатів; вміє критично оцінювати та аналізувати результати наукових досліджень, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх технологій у розв'язанні поставлених професійних завдань. На середньому рівні здатен аналізувати процеси, що відбуваються у сучасному соціумі, визначати актуальні проблеми та на основі отриманих результатів самостійно вирішувати прикладні проблеми у сфері професійної діяльності з урахуванням досвіду світових практик; визначати індивідуально-психологічні особливості особистості, враховувати індивідуальну специфіку її організації в різних видах діяльності, пізнання й спілкування; має певні знання та дослідницькі навички з психології для методологічного обґрунтування та створення методів, процедур і методик психологічного дослідження інноваційного спрямування; на середньому рівні вміє використовувати інформаційно-комунікаційні технології, сучасні методи дослідження, новітні наукові</p>

	<p>розробки в процесі самостійної науково-дослідної діяльності у відповідній професійній області психології та на перетині міжпредметних галузей знань; загалом володіє практикою викладання фахових дисциплін, проведення навчальних занять різного типу, налагодження комунікації та вирішення проблемних ситуацій під час проведення занять, толерантності, академічної доброчесності та академічної культури. Здобувач достатньо знає особливості наукового пізнання особистості у психології; принципи підходу до аналізу особистості як предмету теоретичного дослідження; сучасні стратегії пізнання особистості. Уміє на середньому рівні розробляти теоретико-методологічну основу психологічного дослідження особистості; використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження особистості; застосовувати набуті знання при написанні дисертаційної роботи.</p>
<p>Задовільно (64-73 D)</p>	<p>Здобувач на задовільному рівні володіє методиками систематизації та обробки наявної інформації, отриманих даних, складання прогнозу розвитку ситуації на підставі отриманих результатів; вміє критично оцінювати та аналізувати результати наукових досліджень, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх технологій у розв'язанні поставлених професійних завдань. На задовільному рівні здатен аналізувати процеси, що відбуваються у сучасному соціумі, визначати актуальні проблеми та на основі отриманих результатів вирішувати окремі прикладні проблеми у сфері професійної діяльності з урахуванням досвіду світових практик; визначати певні індивідуально-психологічні особливості особистості, індивідуальну специфіку її організації в різних видах діяльності, пізнання й спілкування; має певні знання та дослідницькі навички з психології для методологічного обґрунтування та створення методів, процедур і методик психологічного дослідження інноваційного спрямування; на задовільному рівні вміє використовувати інформаційно-комунікаційні технології, сучасні методи дослідження, новітні наукові розробки в процесі самостійної науково-дослідної діяльності у відповідній професійній області психології та на перетині міжпредметних галузей знань; загалом володіє практикою викладання фахових</p>

	<p>дисциплін, проведення навчальних занять різного типу, налагодження комунікації та вирішення проблемних ситуацій під час проведення занять, толерантності, академічної доброчесності та академічної культури. Здобувач задовільно знає особливості наукового пізнання особистості у психології; принципи підходу до аналізу особистості як предмету теоретичного дослідження; сучасні стратегії пізнання особистості. Уміє на задовільному рівні розробляти теоретико-методологічну основу психологічного дослідження особистості; використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження особистості; застосовувати набуті знання при написанні дисертаційної роботи.</p>
<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Здобувач на недостатньому рівні володіє методиками систематизації та обробки наявної інформації, отриманих даних, складання прогнозу розвитку ситуації на підставі отриманих результатів; вміє оцінювати та аналізувати певні аспекти результатів наукових досліджень, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх технологій у розв'язанні поставлених професійних завдань. На недостатньому рівні здатен аналізувати процеси, що відбуваються у сучасному соціумі, визначати актуальні проблеми та на основі отриманих результатів вирішувати окремі прикладні проблеми у сфері професійної діяльності з урахуванням досвіду світових практик; визначати певні індивідуально-психологічні особливості особистості, індивідуальну специфіку її організації в різних видах діяльності, пізнання й спілкування; має певні знання та дослідницькі навички з психології для методологічного обґрунтування та створення методів, процедур і методик психологічного дослідження інноваційного спрямування; на недостатньому рівні вміє використовувати інформаційно-комунікаційні технології, сучасні методи дослідження, новітні наукові розробки в процесі самостійної науково-дослідної діяльності у відповідній професійній області психології та на перетині міжпредметних галузей знань; недостатньо володіє практикою викладання фахових дисциплін, проведення навчальних занять різного типу, налагодження комунікації та вирішення проблемних ситуацій під час проведення занять, толерантності, академічної</p>

	доброчесності та академічної культури. Здобувач недостатньо знає особливості наукового пізнання особистості у психології; принципи підходу до аналізу особистості як предмету теоретичного дослідження; сучасні стратегії пізнання особистості Уміє на недостатньому рівні розробляти теоретико-методологічну основу психологічного дослідження особистості; використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження особистості; застосовувати набуті знання при написанні дисертаційної роботи.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом; у нього несформовані необхідні знання, вміння й навички; він не опанував визначені навчальною програмою компетентності

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Велитченко Л.К. Буттєві концепти як особистісний зміст буття особистості. *Науковий вісник ПНПУ ім. К.Д.Ушинського*, 2019, №29, с. 19 – 35.
2. Велитченко Л.К. Система «суб'єкт – результат» в концептуалізації поняття «личность». *Pedagogical and psychological sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millenium*. Collective monograph. Volume 1. Lublin, Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. Pp. 64 – 82.
3. Жовтянська В. В. Психологія репрезентацій дійсності : монографія. К.: Талком, 2020. 376 с.
4. Курова А.В. Психологія особистості: навчально-методичний посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). Одеса: Фенікс, 2019. 42 с.
5. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 274 с.
6. Проблемна взаємодія в групах: феноменологія, чинники, профілактика: монографія [Л. Г. Чорна, П. П. Горностаї, О. В. Яремчук, В. І. Вус, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка] / за наук. ред. Л. Г. Чорної; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2021. 125 с.

7. Психология личности в контексте концептуализаций: учебно-научное пособие / автор-составитель Л. К. Велитченко. Одесса: Букаев Вадим Викторович, 2015. 239 с.
8. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці: Навчальний посібник. Одеса: Букаев Вадим Вікторович, 2009. 575 с.
9. Спільнота в умовах воєнного конфлікту: психологічні стратегії адаптації: монографія / за ред. Л.М. Коробки. Київ: Інститут соціальної та політичної психології, 2018. 305 с.
10. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
11. Титаренко Т.М., Кочубейник О.М., Черемних К.О. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності: монографія, Київ: Міленіум, 2014. 206 с.
12. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: навчальний посібник. Харків: Контраст, 2019. 116 с.

Допоміжна

1. Адлер А. Понять природу человека. Спб.: Академический проект, 1997.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. СПб.: Питер, 2001. 288 с.
3. Анисимов О.С. Индивид, субъект и личность в контексте целостности психики человека. *Мир психологии*. 2007. №1 (49). С. 31 – 44.
4. Асмолов А.Г. Психология личности: принципы общего психологического анализа: учеб. пособие. М.: Изд-во МГУ, 1990. 367 с.
5. Велитченко Л.К., Булгакова Е.Ю. Типичные события и установка как компоненты актуальной проблемы. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VIII (91), Issue: 227, 2020 May. P. 69 – 72.
6. Кассирер Э. Избранное: Опыт о человеке. М.: Гардарики, 1998. 780 с.
7. Людина. Суб'єкт. Вчинок: філософсько-психологічні студії / За ред. В.О.Татенка. К.: Либідь, 2006. 360 с.
8. Мадди С. Теории личности: сравнительный анализ / пер. с англ. СПб.: Речь, 2002. 539 с.

9. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості. – К.: ТОВ «КММ», 2006. – 240 с.
10. Маркин В.Н. Личность в категориальном ряду: индивиду, субъект, личность, индивидуальность (психолого-акмеологический анализ). *Мир психологии*. 2007. №1(49). С. 45 – 54.
11. Мирончак К. В. Зустріч зі смертю: способи організації життєвого досвіду / К. В. Мирончак ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 136 с.
12. Орлов А.Б. Психология личности и сущности человека: парадигмы, проекции, практики. Учеб. пособие для студ. психол. фак. вузов. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 272 с.
13. Разорина Л.М. К определению содержания понятия «личность» в советской психологии. *Вопросы психологии*. 2005. №1. С. 79 – 87.
14. Саннікова О.П. Феноменологія особистості: Вибрані психологічні праці. Одеса: СМІЛ, 2003. 256 с.
15. Смирнов С.Д. Активность, деятельность, личность. *Мир психологии*. 2006. №3 (47). С. 11 – 23.
16. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. К.: Либідь, 2003. 376 с.
17. Хьел Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб.: Питер, 2000. 608 с.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
URL: <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт
URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт. URL:
<http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL:
<https://library.pdpu.edu.ua/>